

Forskarutbildningsnämnden

Vägledning för utvärdering av utbildning på forskarnivå

Lunds universitets policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av utbildning beskriver utgångspunkter för kvalitetsarbetet vid universitetet. Denna vägledning utgår från policyn och ger förslag på hur utvärderingar av utbildning på forskarnivå kan genomföras. Vägledningens syfte är med andra ord att exemplifiera hur utvärderingsuppdraget kan omsättas i praktiken.

Fakultetsstyrelserna har ansvaret för genomförandet och beslutar om utbildningsutvärderingar med utgångspunkten att all examensgrundande utbildning på samtliga tre utbildningsnivåer (grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå) ska utvärderas minst en gång vart sjätte år. Fakulteterna avgör själva om och i sådana fall hur utbildningarna bäst grupperas i lämpliga kluster vid utvärderingar. Utgångspunkten för eventuella grupperingar är att utvärderingarna ska kunna generera meningsfull information utifrån kriterierna i syfte att säkerställa och utveckla kvaliteten på utbildningarna.

Olika metoder kan användas för att utvärdera utbildningskvaliteten. För att utvärderingarna ska vara meningsfulla, ha legitimitet och spegla utbildningarnas mångfald är det inte rimligt att det finns en metod som passar alla. Som stöd tillhandahåller universitetet olika tjänster, analysverktyg och underlag som kan användas för utbildningsutvärderingar (se vidare webbplats¹ och bilaga till detta dokument eller kontakta expertfunktioner inom gemensam förvaltning). De är frivilliga att använda och kan inspirera till fortsatt metodutveckling vid fakulteterna.

Som framgår av policyn är student- och doktorandinflytande i kvalitetsarbetet avgörande, varför doktoranderna ska ges möjlighet att medverka i planering, genomförande och uppföljning av utbildningsutvärderingarna på forskarnivå.

Kriterier

Utvärderingens kriterier utgår från målen i högskolelagen, högskoleförordningen (inkl. examensmålen), Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG), Lunds universitets strategiska plan, Föreskrifter för utbildning på forskarnivå vid Lunds universitet samt andra interna styrdokument. Kriterierna, vilka återfinns i policyn, lyder:

¹ <https://www.medarbetarwebben.lu.se/forska-och-utbilda/stod-till-utbildning/kvalitetsarbete>

- Att de faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och examensmål
- Att utbildningen sätter studenters/doktoranders lärande i fokus
- Att utbildningen vilar på vetenskaplig och/eller konstnärlig grund samt beprövad erfarenhet
- Att undervisande personal, inklusive handledare, har ändamålsenlig ämnesmässig, högskolepedagogisk, ämnesdidaktisk och övrig relevant kompetens, samt att lärarkapaciteten är tillräcklig
- Att utbildningen ska vara relevant för studenterna och doktoranderna samt svara mot samhällets behov
- Att studenterna och doktoranderna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen
- Att ändamålsenlig och för alla tillgänglig studie- och lärandemiljö med välfungerande stödverksamhet föreligger
- Att en kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen sker
- Att internationalisering och internationella perspektiv främjas i utbildningen.
- Att jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv integreras i utbildningen
- Att ämnesrelevanta perspektiv i hållbar utveckling främjas i utbildningen.

Syfte

Syftet med utvärderingarna är att generera sådan kunskap som behövs för att säkerställa och utveckla kvaliteten inom forskarutbildningarna. Detta syfte uppnås i enlighet med policyn genom en kollegial bedömning av forskarutbildningens kvalitet.

Bedömargrupp

I policyn betonas betydelsen av den kollegiala granskningen, vilken kan realiseras genom att anlita vetenskapligt/konstnärligt och pedagogiskt sakkunniga från t.ex. annat lärosäte i Sverige eller utomlands, som tillsammans med t.ex. extern doktorandrepresentant fungerar som bedömargrupp. Bedömargruppen kan kompletteras med bedömare från annan fakultet inom universitetet. En sådan bedömare kan bidra med ämnesövergripande kunskaper och medverka till kunskapsöverföring inom universitetet. Bedömare som representerar arbetslivet och annan eventuell målgrupp kan också bidra till utvärderingarna t.ex. som en del av bedömargruppen. Inom ramen för dessa förslag kan bedömargruppen sättas samman på olika sätt. Huvudprincipen, i enlighet med policyn, är att bedömargruppen ska ha legitimitet och möjlighet att bedöma utbildningens kvalitet.

Fakultetsstyrelsen, som har det samlade ansvaret för kvaliteten av den egna verksamheten, kan i samråd med de utbildningar som ska utvärderas fatta beslut om bedömargruppens sammansättning. Doktorandrepresentanter väljs av fakulteternas doktorandråd, eller där sådant saknas av Lunds doktorandkår (LDK) eller Teknologkårens doktorandsektion.

Underlag

För att möjliggöra bedömargruppens arbete kan den miljö som utvärderas ta fram en självvärdering eller liknande dokumentation där styrkor och utvecklingsområden presenteras och analyseras. Därutöver kan även exempelvis doktorandernas individuella studieplaner fungera som ett viktigt material för bedömargruppen.

Intervjuer kan vara en del av utvärderingen. Det huvudsakliga syftet med intervjuerna är att komplettera de underlag som bedömargruppen mottagit och möjliggöra en dialog mellan bedömargruppen och den miljö som utvärderas. Vanligtvis brukar ansvariga för utbildningen på olika nivåer, handledare och doktorander intervjuas. Beslut om intervjuer och på vilket sätt de ska genomföras fattas av fakultetsstyrelsen i samband med planeringen av utvärderingen.

Doktoranderna kan beredas möjlighet att författa en inlägga, där de ges tillfälle att lyfta synpunkter på det forskarutbildningsämne som utvärderas. Den kan kommuniceras direkt till bedömargruppen eller som respons på bedömningen.

Med anledning av att doktorsavhandlingar redan är föremål för extern granskning vid disputationen behöver de inte fungera som underlag i denna utvärdering. Det kan emellertid finnas anledning att exempelvis redogöra för hur disputationens kvalitetssäkras och hur doktorsavhandlingar tagits emot av andra forskare inom området.

Beslut om vad som utgör underlag för bedömning fattas av fakultetsstyrelsen. I den processen kan det vara viktigt att samråda med .ex. de utbildningar som ska utvärderas och bedömargruppen för att säkerställa att underlagen anpassas till det som ska bedömas. Utgångspunkten är att merparten av underlagen är sådana som redan ingår i den regelbundna uppföljningen och inte behöver produceras enbart för utvärderingen.

Bedömning

Bedömargruppen kan i en rapport eller utlåtande sammanställa sina bedömningar om utbildningens styrkor och utvecklingsområden samt rekommendationer utifrån de kriterier som utvärderingen täcker in. Hur återkopplingen ska se ut i detalj och vilket format bedömningarna ska ha beslutas av fakultetsstyrelsen efter samråd med berörda parter.

Fakultetens respons

Utifrån bedömargruppens utlåtande kan fakulteten ta fram en åtgärdsplan där planerade åtgärder eller andra aktiviteter med anledning av utvärderingen beskrivs. Åtgärdsplanen kan exempelvis användas som underlag i samband med kvalitetsdialogerna och för att den universitetsgemensamma forskarutbildningsnämnden ska kunna följa kvalitetsarbetet. För att säkerställa ett doktorandinflytande kan doktoranderna ges möjlighet att kommentera både bedömarnas slutsatser och fakultetens fortsatta arbete. Fakulteten ansvarar utifrån sitt uppdrag för att eventuella åtgärder vidtas utifrån utvärderingarnas resultat.

Publicering

Fakultetsstyrelsen ansvarar för att göra materialet tillgängligt. Exempelvis kan dokumentation rörande utvärderingen samlas på en särskild webbplats.

Uppföljning

Rektor följer årligen upp det fortsatta kvalitetsarbetet med anledning av genomförda utbildningsutvärderingar i kvalitetsdialogerna med fakulteterna. Inför dialogerna kan fakulteterna t.ex. presentera en sammanfattning av genomförda utvärderingar och pågående utvecklingsarbete med anledning av dessa.

Bilaga 1: Förslag på underlag och frågeområden till utvärdering av utbildning på forskarnivå

Här presenteras förslag på områden som de utvärderade forskarutbildningsämnena kan diskutera i det material som överlämnas till bedömargruppen. Områdena ska varken förstås som obligatoriska eller begränsande, utan tjänar till att ge uppslag på hur ämnena kan påvisa att de uppnår utvärderingens kriterier.

I samband med författandet av materialet kan följande fungera som underlag:

- Statistik på genomströmning och andra relevanta nyckeltal (se t.ex. Kuben).
- Allmänna studieplaner.
- Individuella studieplaner.
- Kursplaner.
- Dokumentation som beskriver undervisningsformer och bemanning av kurser.
- Information om seminarieverksamhet.
- Kursvärderingar/kursutvärderingar.
- Publikationslistor för handledare, doktorander och övriga lärare/forskare.
- Dokumentation som beskriver handledares handledar- och högskolepedagogiska utbildning och deltagande i pedagogiska utvecklingsprojekt.
- Doktorandinlaga.
- Dokumentation om handledargruppens sammansättning (se avsnittet Handledare och lärare/forskare nedan).
- Information om lokala, nationella och internationella nätverk och hur doktorander integreras i dessa.
- Dokumentation som visar det interna arbetet med uppföljning och utveckling.
- Omvärldsbevakning
- Undersökningar, utvärderingar, examensenkäter eller liknande dokumentation om doktoranders och alumnens erfarenheter av utbildningen.

Forskarutbildningsämnet och forskarutbildningsmiljön¹

Beskriv och motivera

- Hur forskarutbildningsämnet avgränsas avseende såväl bredd som djup.²
- Forskarutbildningsämnets koppling till vetenskaplig/konstnärlig grund och beprövad erfarenhet.

Beskriv och analysera med hjälp av exempel

- Hur det säkerställs att antagningen av nya doktorander sker på ett rättssäkert sätt och som garanterar att de bäst lämpade antas till forskarutbildningen.
- Hur arbetet ser ut för att vidga doktorandernas forskarutbildningsmiljö genom de lokala, nationella och internationella nätverk som doktoranderna och handledarna är en del av som är av betydelse för utbildningen. Hur doktoranderna inkluderas i dessa nätverk och på vilka sätt nätverken kompletterar forskarutbildningsmiljön avseende omfattning och kvalitet, hur samverkan med omgivande samhället bedrivs.
- Hur lärosätet säkerställer kvaliteten på de avhandlingar som går till disputation. Vilka rutiner som finns i förhållande till disputationsakten med avseende på utseende av fakultetsopponent och betygsnämnd.
- Hur systematiska granskningar genomförs för att säkerställa att forskarutbildningsmiljön har hög kvalitet, vilka åtgärder som eventuellt vidtas i samband med uppföljning samt hur återkoppling av dessa åtgärder sker i syfte att säkerställa att forskarutbildningsmiljön har hög kvalitet och att relevant samverkan sker med det omgivande samhället.
- Hur former för och innehåll i utbildningen säkerställer att doktoranderna visar bred kunskap och förståelse både inom forskarutbildningsämnet och för vetenskaplig metodik/konstnärliga forskningsmetoder inom forskarutbildningsämnet.
- Hur progression uppnås under utbildningen och hur kopplingen ser ut mellan examensmål, lärandemål, lärandeaktiviteter och examination.
- Hur säkras att det finns förutsättningar för doktoranderna att slutföra utbildningen inom planerad tid.
-
- Hur former för och innehåll i utbildningen säkerställer att doktoranderna visar förmåga att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade (konstnärliga) uppgifter inom givna tidsramar samt såväl i nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet kan presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt. Hur doktoranderna visar förutsättningar för att såväl inom forskning och

¹ Frågeområdena utgår från de som UKÄ använder i de nationella utbildningsutvärderingarna, men har anpassats och utvecklats utifrån vunna erfarenheter av dessa utvärderingar vid Lunds universitet (ev. länk till UKÄ).

² Om ett flertal forskarutbildningsämnen utvärderas gemensamt kan beskrivningen antingen inbegripa hela klustret eller varje ämne för sig.

utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande.

- Hur former för och innehåll i utbildningen säkerställer att doktoranderna når intellektuell självständighet, (konstnärlig integritet) och förmåga att visa vetenskaplig redlighet/forskningsmässig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar. Hur det säkerställs att doktoranderna når fördjupad insikt om vetenskapens/konstens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.
- Hur arbetet ser ut för att ett jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv integreras i utbildningens utformning och genomförande.
Hur uppföljning sker för att säkerställa att ett jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv är integrerat i utbildningens utformning och genomförande, hur resultaten av uppföljningen omsätts i relevanta åtgärder för kvalitetsutveckling samt hur detta sedermera återkopplas till relevanta intressenter.
- Hur arbetet ser ut för att integrera ett internationaliseringsperspektiv i utbildningen, med avseende på exempelvis mobilitet för doktorander, handledare och lärare/forskare samt möjligheten att läsa kurser på andra språk än svenska.
- Hur ämnesrelevanta perspektiv i hållbar utveckling främjas i utbildningen.

Handledare och lärare/forskare

Beskriv och analysera med hjälp av exempel

- Handledarnas och lärarnas/forskarnas sammantagna kompetens i förhållande till utbildningen.
- Hur arbetet ser ut för att långsiktigt säkra att det finns tillräckliga handledarresurser.
- Hur rutiner ser ut för att, vid behov, möjliggöra handledarbyten.
- Hur handledares och lärares/forskares vetenskapliga/konstnärliga och pedagogiska kompetensutveckling sker, exempelvis vad gäller docentur och handledarutbildning.
- Handledarnas och lärarnas/forskarnas möjlighet att följa den samhällsutveckling i övrigt som har betydelse för deras handledning och undervisning.
- Hur arbetet ser ut för att säkerställa att kvaliteten på handledning och undervisning är hög och av tillräcklig omfattning. Vilka eventuella åtgärder som vidtas i samband med uppföljning av handledarkollektivets sammansättning och kompetens samt hur återkoppling av kvalitetsutvecklande åtgärder sker till relevanta intressenter.
- Handledargruppens sammansättning (avseende exempelvis kön, ålder, och för utbildningen relevanta språkkunskaper) och hur stor del av handledarna som eventuellt befinner sig på annan ort eller i annan miljö. Vilka eventuella möjligheter och utmaningar som har identifierats i detta avseende och hur dessa har hanterats.

Doktoranderna

Beskriv och analysera med hjälp av exempel

- Doktorandgruppens sammansättning (avseende exempelvis kön, ålder, inriktning, och för utbildningen relevanta språkkunskaper) och doktorander som eventuellt befinner sig på annan ort eller i annan miljö. Vilka eventuella möjligheter och utmaningar som har identifierats i detta avseende och hur dessa har hanterats.
- Hur finansieringsformerna för doktoranderna ser ut och hur det eventuellt påverkar utbildningens utformning och kvalitet.
- I vilken utsträckning doktoranderna ges möjlighet till institutionstjänstgöring eller dylikt i form av undervisning, administrativt arbete eller annat arbete.
- Hur arbetet ser ut för att doktoranderna ska ta aktiv del i att utveckla utbildning och läroprocesser.
- Hur doktorander deltar i beslutsprocesser, inklusive beredning, av frågor som rör forskarutbildning.
- Hur en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö säkerställs för doktoranderna.
- Hur doktoranders, inklusive alumners, synpunkter på utbildningen samlas in, sammanställs och redovisas för doktoranderna samt hur de används i kvalitetssäkring och utveckling av utbildningen samt vilka eventuella åtgärder som vidtas, i syfte att stärka doktorandinflytandet, i samband med att utbildningen följs upp. Hur återkoppling sker av dessa till relevanta intressenter.
- Doktorandernas tillgång till infrastruktur i form av exempelvis biblioteksresurser, IT-utrustning och annan för utbildningen relevant utrustning.
- Vilka eventuella möjligheter och utmaningar som har identifierats ur ett jämställdhets- och likabehandlingsperspektiv avseende sammansättningen i doktorandgruppen samt hur dessa har hanterats.

Det omgivande samhället

Beskriv och analysera med hjälp av exempel

- Hur utbildningens användbarhet och förberedelse för arbetslivet säkerställs genom utbildningens innehåll och utformning.
- På vilket sätt ansvariga för utbildningen inhämtar sådan information som är relevant för utbildningens kvalitetssäkring och utveckling avseende dess användbarhet och förberedelse för arbetslivet och olika karriärvägar, både i Sverige och utomlands.
- Hur ansvariga för utbildningen arbetar med alumnens erfarenheter.
- Vilka eventuella åtgärder som vidtas i samband med uppföljning och hur återkoppling av dessa sker i syfte att säkerställa att utbildningen är användbar och förbereder doktoranderna för ett föränderligt arbetsliv samt hur återkoppling sker till relevanta intressenter.